

Mehmed Emin Efendi'nin Seyahatnamesi'ne Göre Eski Bir Türk ehri: Dehistan

Fikret Türkmen*

Özet: Seyahatnameler, yazarların öznel görüşlerini içerse de, gözleme dayanması ve yazıldığı dönemin sosyal, kültürel ve ekonomik şartları nedeniyle önemli kaynaklardır. Yazılı kültürün yaygın olarak kullanılması toplumların, gelenek, görenek, örf, adet ve kültürleri ile ilgili bilgiler, o topluma çeyitli vesilelerle ulaşayan seyahatçılar, seyahatnamelerinden öğrenilebilmektedir. Mehmed Emin Efendi'nin yazdığı "Asya-yı Vusta'ya Seyahat" adlı eserinde Orta Asya'da yaşayan Türk boylarının, o dönemdeki durumunun öğrenilmesi açısından oldukça önemli bir seyahatnamedir. Bu makalede, Mehmed Emin Efendi'nin eseri ve bu eserdeki verilerden hareketle tarihî bir Türk ehri olan Dehistan ve Türkmen folkloru ile ilgili tespit ve tahlillere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Seyahatnameler, Mehmed Emin Efendi, Asya-yı Vusta'ya Seyahat, Dehistan, Türkmenistan

Batı Türkmenistan'da, Kazakistan'ın 90 km kadar kuzeybatısında bulunan Dehistan, Ortaçağ'da önemli bir ticaret ve sanat merkezi idi. Düz bir arazi üzerine kurulan eski kent, 108 hektarlık bir alanı kaplı ve yer yer kulelerle takviye edilen kerpiç surlarla çevrilmişti. Bugün kentin harabe halindeki yerleşim yerinde, hala izlenebilen cadde ve bunları kesen sokakların iki yanında dizildiği anlaşılan yapı kalıntıları buranın Ortaçağ'da gelişmiş bir kent olduğunu göstermektedir. Günümüzde terk edilmiş haldeki kentte bazı yapı kalıntıları ile, onun 7 km kadar kuzeyinde bulunan eski mezarlındaki Ortaçağ dönemi türbeler, Dehistan'ın ayakta kalabilen geçmiştendir (Sayan 1999: 15-17, 39-60, Sayan 2002: 69-71, Pugaçenkova 1958: 172, 220, 263-268, Pugaçenkova 1967: 108, 114, 125-126, Atagarriyev 1973: 21, Atagarriyev 1974).

Günümüzde, "Mehmed-i Mısrıyan" (Atagarriyev 1973: 21 vd., Minorsky 1979: 159-160) adıyla tanınan Dehistan hakkında, Ortaçağ kaynaklarında az da olsa bilgi bulunmaktadır. Önceleri "Dahistan", daha sonraları "Dehistan" (ki bazı kaynaklarda "Dihistan" şeklinde de geçmektedir) olarak anılan kentin, adını burada yaşayan "Dahlar" isimli bir Türk Boyu'ndan aldığı sanılmakta ve bunun "Dahlar Yurdu" anlamına geldiği söylenmektedir (Atagarriyev 1973: 21). Dahlar'ın durumu henüz araştırılmaya muhtaç olmakla birlikte, Z. V.

* Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmalar Enstitüsü / ZMR
fikret.turkmen@ege.edu.tr

Togan, bunlar Türkmenlerin Teke Kabilesi'nin ismiyle birleştiren S. Martin'in fikrini benimsemektedir (Togan 1981: 426).

ehrin ilk kuruluyla ilgili tarih kaynaklarında çeşitli görüşlere rastlanır. Yakut, Onun Abdullah b. Tahir tarafından bina edildiği söylenirse de bu doğru değildir. Ancak, burayı kimin kurduuna dair bilgi vermez (Yakut 1979-86: 492). Ehir, ancak Pehlevi diliyle yazılmış ehirler cedvelinde Araklar'dan Narsahe adında birisi tarafından (Marquart 1901: 73), *Nuzhât al Kulûb* (s.166) göre ise, Sasanilerden Kubad b. Firuz tarafından kurulmuştur (Minorsky 1979: 160).

Tarihi kaynaklara göre, V. yüzyıldan beri bölgede ve ehirde Sul sülalesi idaresinde Türklerin görüldüğü bilinmektedir (Marquart 1901: 72-73). *Hudud'ul-alam* 1937: 60, 193, 311, 386) ki, bundan Dehistan'ın Horasan'da en eski Türk yerleşim merkezlerinden biri olduğu tespit edilmektedir. Tarihçi Belâzûrî, Emevi halifesi Abdülmelik zamanında (VII. yüzyıl) Yezid kumandasındaki Arap ordularının Dehistan'ına saldırması, Sul et-Türki liderliğindeki Dehistan halkının ehirde çökerek yapılarak Müslümanlarla savaşması; fakat sonunda, Türklerin çaresiz teslim olmak zorunda kaldıkları ve Yezid'in Türklerden on dört bin kişi öldürerek yerine bir vekil bırakması yazarken, bu da daha o dönemde burasının büyük bir Türk ehir olduğunu göstermektedir.

Daha sonralar ehirin işgal ve yağmalardan büyük zarar gördüğü tahmin edilmektedir. X. yüzyılda bin Havkal Dehistan'ın Abâskun'dan 50 fersah uzaklıkta köy gibi bir yerleşim olarak nitelendirir (bin Havkal: 329). stâhrî de aynı mesafeyi verir; fakat Dehistan'ın, Hazar Denizi kıyısında girinti yapan ve deniz dalgalandığında zaman zaman gemilerin sığınabileceği bir yer olarak nitelendirir (*Mesaliku'l-Memâlik* 1927: 219). (Bugün Dehistan bölgesi olarak Hazar Denizi kıyısında olmakla birlikte, eski yerleşim merkezi ondan oldukça içeridedir.) Makdisî ise, buranın ribât olduğundan ve surunun sultan tarafından tahrip edildiğinden söz ederek, kent hakkında Sur üç kaplıdır. Ehir mâmur, zarif, güzel mescitleri, parlak çarşılar, hoş evleri, tatlı yemekleri bulunan bir yerdir. Camisi yoktur. Eski mescidinde ayaçtan direkler bulunur demektedir (Makdisî 1877: 358-359).

Dandanakan Savaşı (1040)'nin ardından Selçukluların hakim olduğu ehir, bundan böyle uzun bir süre onların atadıkları valilerce yönetilmiştir. Daha sonra Hârizmahlı Arslan, Dehistan'ı eline geçirerek, burada kendi hakimiyetini baskınlıkla ehirdeki Cuma Camisi'nin kalıntıları o devirden günümüze ulaşabilen yegane eserdir.

XI-XIII. yüzyıl Selçuklu ve Hârizmahlı dönemlerinde kentin parlak bir devir

ehrin 1221•de Mo ol istilas na maruz kald tahmin edilmektedir. Söz konusu i gale ait tarihi bir kay t yoksa da, yap lan kaz larda Mo ol tahribinin izlerine rastlanm t r (Atagarriev 1973: 22-23). Burada hayat, o tarihten sonra da devam etmi ve Timurlu döneminde ahruh, Dehistan' o lu Baysunkara•n n ida-

ile dolu oldu u gibi bugünkü ahlakî değerler de hem kendileri ve hem de onlara mensup olan milletler için bir iftihar vesilesidir.

(f)

Evet! Türkmenler eski hâllerini tamamen muhafaza etmişlerdir. Zira bir millet ya diğer milletlerin hükmü altına girer yahut kendisi diğer milletleri hükmü altına alır. Bu durumda bir millet dahilî hududunu deşirtmez, kendi birliğini bozmaz, asıl vatanından başka milletlerle karışmadan tek başına yarsa, örf, âdet ve târihini aynen korur. Türkmenlerin bu suretle muhafaza ettikleri târihi değerleri ile biz Osmanlıların son durumu arasında çok büyük farklar vardır. Öyle ki bir Osmanlı Türkmenistan'a gidecek veya bir Türkmenistan'da gelecek olsa âdetçe, ahlâkça, lisanca, mâîetçe birbirinin devâm oldukları anlamayacak kadar yabancılaşmış oldukları görürler. Yalnız bu fark görmek bile, aratıcılar için öyle önemli bir olaydır ki, bu urda Asya'ya bir yolculuğa koyulsa çok görülmez. İşte eserini bastığımız gezgi ve yazar bizimle bu derece ilgisi olan ve nazarımızda imdiki vatanımız kadar kûsiyet ve kıymeti olmak lazım gelen bir ülkeyi gözlerimiz önüne seriyor. Bu hizmetin kadir bilenler nezdinde hayırlı bir eser sayılacağına ve ükrânla karşılanacağına üphemiz yoktur.

(f)

Osmanlı Devleti'nin Rus ordularıyla kıyasla bir savaşa tuttuğu bir târihte, seyyah Mehmed Emin Efendi'nin İstanbul'dan kalkarak Ortaasya içlerine Buhara'ya, Kağar'a kadar gitmesi sırf gezmek, görmek, öğrenmek zevkine hamledilemez kanaatindeyim. Bin bir tehlike içinde, çöllerden, dağlardan, denizlerden, nehirlerden geçilerek yapılan bu yolculuğu, zahmetli, tehlikeli yolculuğun temelinde, yazarın da samimiyetle iarettiği gibi •ttihad-i şlamŹ binasınâçizane de olsa bir târihi koymak gayesi vardır. Yazar Türk kültür târihi bakımından önemli saydığı eserinde Hazar Denizi'nin doğusundan yayan Türkmen kabilelerinin tarihleri, gelenekleri, âdetleri, örfleri, savaşları, inançları hakkında dikkate alınacak bilgiler vermektedir. Yazarın bizzat görerek, gezerek topladığı bu bilgilerin Türkoloji için faydalı bir malzeme olduğu inkâr edilemez. Yazar târihin tozlu sayfaları arasında kalan hatmetli ve parlak medeniyetleri hasretle gözetip anarken, aynı zamanda gördüğü gerilik ve cahillik eserlerini de samimiyetle ve çekinmeden tenkit etmektedir.

Türkmenlerin cesaretini, civanmertliğini, yiğitliğini, misafirperverliğini anlatırken nasılcokun ve gururluysa, bir zamanlar büyük medeniyetlerin beşii olmuştukları toprakların içinde bulunduğugeri, yoksul, aç ve çöplük durumu karşısında da üzgün ve kâktır. Çarlık Rusya'sının kuzeyden, Çin devletinin doğudan, İngiltere'nin Afganistan yoluyla güneyden tehdidi altında sıkışık Ortaasya halkı, içten de bitip tükenmeyen ihtirasları, kavgaları, rekabetlerinin elinde perişandır. Hokand

Hanl , Hiyve Hanl , Buhara Hanl , Ta kent Hanl birbirleriyle sava maktâ, hanlar n çok defa ahsî ikballeri yüzünden rakiplerini yok edebilmek için istilâc d güçlere yardım etti i ve el uzatt görülmektedir. Hattâ ayn hanl k içinde taht ve taç kavgas yüzünden ayn aile fertlerinin muhtelif kabilelere dayanarak birbirleri ile kanl sava lara girdi i mü ahede edilmektedirŽ (Mehmed Emin Efendi 1986: 8-10).

(f)

Mehmed Emin Efendi'nin stanbul•dan Hive•ye kadar olan yolculu unu anlatt bu eserinde Me hed-i M sr yan ad yla and Dehistan hakk nda da son derece ilgi çekici bilgiler vermektedir.

Gümü tepe•ten Hive•ye giderken yollar ve iklim artlar n çok iyi bilen Rahmanverdi Han isimli bir k lavuzu vard r. Demirkaz k (Kutuy) ld z n n yardım ile yollar n bulurlar ve Mugan Çölü denilen çölü geçmek için iki gün sürecek olan yola ç karlar.

ki gün iki gece durmadan yol yürürler. kinci günü ikindi namaz vaktinde uzaktan ufuk üzerinde baz kümbetler ve mezar tepeleri görünmeye ba lar. Sular da tükenmek üzeredir. Bu kümbetleri görünce çok sevinirler. Ancak yol göründü ü gibi de ildir. O gün ak ama kadar yol yürüyerek ancak ula rlar (Mehmed Emin Efendi 1986: 67-68).

Mehmed Emin Efendi bundan sonra •Me hed-i M sr yanŽ ba l ile Dehistan• anlatmaya ba lar.

Baz k s mlar n atlayarak, •Asya-y Vusta•ya SeyahatŽ kitab ndaki yazar n vermi oldu u bilgileri ve •Bir A k Facias Ž ba l ile anlat lan, bir hikâyesini nakletmek istiyorum.

Mehmed Emin Efendi, eserinde, kümbetler ve mezarlar ifadesinin •Me hed-i M sr yanŽ n bay nd r bir yer oldu unu göstermedi ini, burada ancak üç dört evliya türbesi ile birkaç Türkmen mezar ndan ba ka hiçbir eyin bulunmad - n belirtir. Daha sonra burada bir su yata n n olmas na ve yollar n düzeltmek için bu mevkiin önemli bir i aret oldu unu belirtir. Yazar bu bölgede kar la t Türkmenler hakk nda da önemli bilgiler vermektedir.

•Türkmenler buraya Me hed-i Müstedran diyorlarsa da •M sr yânŽ olmas daha do rudur. Buraya niçin böyle bir ismin verildi ini kimse bilmiyor. Bu yolda tarihî bir bilgi mevcut de il. u kadar ki büyük kümbetin içinde büyük bir ta göstererek, bu ta n vaktiyle Mekke-i Mükerre•den nakledilmi oldu unu inan yorlard Ž dedikten sonra yazar, •Burada gece yar s na kadar kalmaya karar verdi imizden su yata n n bir kenar na seccadeyi serip, oturdum.Ž diyerek kum ve gökyüzünden ba ka bir eyin gözükmedi i bu seccade üzerinde duygulan r ve insan ömrünün nas l bir bardak sudan ibaret oldu unu bu çöl-lerde anlar. Ona göre geni çöl arazisi kabirden ba ka bir ey de ildir. Mezar niçin korkunç görünür gibi dü üncelere dalar ve gözüne uyku girmez. Ancak

ümidini hiç kaybetmez. Aksine çöllerde hayat ve canlılık bulur. Hayatın hiçbir anında tatmadığı lezzeti orada tadar. Batı yönünden çöle doğru, o kadar güzel renkler saçılıp gelmeye başlar ki tarif edilemez. Daha sonra bulutsuz, dumansız, mavi renkli gökyüzünde binlerce yıldız parlamaya başlar. Medeniyetin gürültüsü ile dolmuş kulaklar, bu mutlak sessizlikle başka hislere dalar. Aslında çöl bütünü sessizdedir. Gündüz güneşin kızgın ışıltısıyla, kavrulmuş olan kumlar, sanki gece feryatı figan ediyorlarmış gibi, çölden inlemeye benzeyen seslerin yükseldiğini hisseder.

Yanlarda Âkverdi isimli bir kişi daha vardı. O da yemek hazırlamaktaydı. Mehed-i Mısrıyan'da (Dehistan'da) su, ya mur birikintisi gibi bir şey olup, uzun bir süre durgun kaldığından, tadı bozulmuştu. Bu sudan kaynatılan tatsız tuzsuz çay da büyük bir içtiği içerler.

O dönemde Türkmen boyları arasında dümanlık da hâsıfhadı. Mesela, Gürgân kabilesi ile Yumut (Yazar, Yemut demektir.) kabilesi birbirlerine dümandı. Dümanlar birbirlerini su yataklarında kestirmektaydı. Bu yüzden orada uzun bir süre kalmak tehlikelidir.

Gece nöbetle bir kişi gözcülük yapacaktı. İlk önce Âkverdi nöbete kalırdı. Ancak Mehmed Emin Efendi'yi de uyku tutmaz. Âkverdi'nin yanına gider. Âkverdi sazınlıfından çikararak hazin iirler söylemeye başlar.

Mehmed Emin Efendi'nin verdiği bilgiler arasında Türkmen folkloru ve destanları hakkında orijinal bilgiler de bulunmaktadır. Bunlardan biri Âkverdi'nin gece anlatmaya başladığı Köroğlu destanıdır. Yazar burada hayrete düşer, çünkü Köroğlu, yazara göre Anadolu sahasında Çantel'de yaşamırdı. Köroğlu'nun namını buralarda işiteceğini ucundan bile geçmez. Âkverdi'ye bu konuda bazı sorular sorar ve öğrenir ki, Koroglu bir Türkmen'dir ve Teke boyundandı. Tekeliler, ranlılarla ezeli dümandı. Onlarla yaptıkları savaşlar bu destanda anlatılmaktadır. Âkverdi'nin anlatıklarına göre bu destanda Türkmenlerin kahramanları övülür, ranlılar kadınları gibi diye tahkir edilirler.

Mehmed Emin Efendi, Köroğlu'ndan dört beyitlik bir iiri de kaydetmiştir. Bu iir öyledir:

Berber tig-i zen çün nergis-i yâr
Seraser saf iken çün zülf-i dildâr
Vilayet alguc çün hüsn-i dilber
Gûbar-engiz misal râ-y kâfi
Yâr d r u•lezen çün a k- can-sûz
Bâri çün gamze-i dilber-i ciger-suz
Bâri cadu göziding fitne-engiz
Bari çün tig-i hicran tiz-vu hun-rîz (Mehmed Emin Efendi 1986: 72).

Â kverdi bu iirlere benzeyen pek çok iir okumu olmal d r. Zira Mehmed Emin Efendi iirin takdimini yaparken •Koroglu•nun övülmesi ve vasf hakk nda söyledi i beyitlerden baz lar unlard r.Ž (Mehmed Emin Efendi 1986:72) ekinde bir aç klama yapmaktadır.

Köro lu da böyle ranl larla sava larda nam salm , ran ordusunu da tm ve ran ah n tir tir titretmi bir kahramand r. Köro lu•nun övülmesinden sonra, Â kverdi a lamaya ba lar. Yazar m z sebebini sorunca kendinin de maceras na i tirak etti i bir a k hikâyesi anlat r. Hikâyenin kurulu u Dede Korkut O uz-nâmelerini hat rlatmaktadır Bu da bize O uz-nâme gelene inin o dönemde hâlâ canl oldu unu göstermektedir.

Mehmed Emin Efendi, Â kverdi•nin anlatt olay •Bir A k Fâcias Ž ba l ile yay nlam t r. Bu hikâye, özet olarak öyledir:

Â kverdi•nin babas , Hive Han• Mehmed Emin•in yan nda uzun y llar hizmet ettikten sonra, ya l l nda o ullar Â kverdi ve Niyazi•yi han n hizmetine tayin eder. Niyazi, tanbur, ney, rübab ve saz çalmaktadır ve iir söylemekte usta bir ki idir. Bu vasflar ile han n takdirini kazanm t r. O dönemde Türkmen boylar aras nda sava lar ve mücadeleler görülmektedir. Yemut boyunun han lan Mehmed Emin, Teke Türkmenlerinin elinde bulunan Merv kalesini almak üzere ordusuyla birlikte sefere ç kar. Bu seferde Mehmed Emin Han• n ordusunda Â kverdi ve Niyazi de vard r. Yamut boyu, Teke Türkmenlerini yenilir ve Mehmed Emin Han• n ba kesilir, bunun üzerine ordusu da l r. Â kverdi de karde ini geride b rakarak, kaçır ve ailesinin yan na döner. Karde ini geride b rakt için ailesi Â kverdi•yi cezaland r r.

Aradan iki ay geçtikten sonra Â kverdi, Ta havuz pazar na giderken, yolda gördü ü tüccarlardan karde inin hayatta oldu unu ve esir dü tünü ö renir. Tüccarlar evine davet eden Â kverdi, babas n n da durumu ö renmesinden sonra, karde ini kurtarmak için gerekli paray da alarak tüccarlarla beraber Merv•e gider. Â kverdi, bir gece dinlendikten sonra Hakkulu Han• n evine gider. O s rada Hakkulu Han• n k z Mehtap ile Kavutu Han• n o lu Sofu Han• n dü ünü vard r, Niyazi ise bir kö ede, di er müzisyenlerle birlikte saz çalmaktadır. Sonra Niyazi, Ferhat ile irin hikâyesini anlat r. Â kverdi, Hakkulu Han ile konu ur ve karde ini kurtarmak için gerekli paran n yan nda oldu unu bildirir. Hakkulu Han, karde ini serbest b rakaca n söyler. Ancak, Niyazi ile Hakkulu Han• n k z Mehtap birbirlerine â k olmu lard r. Kurtulu haberine Niyazi sevinemez ve Mehtap ile konu arak birlikte kaçmaya karar verirler. Â kverdi onlar bu kararlar ndan dönme ye raz etmek için u ra r, ancak ba ar l olamaz.

Mehtap ile Sofu Han• n nikah n n k y lmas ndan sonra, geceleyn Mehtap, Niyazi ve Â kverdigizlice kaçır. Eve döndüklerinde, an-

Kaynaklar

- Atagarriev, E. (1973). •Misriyan Tarihi ve Barada Taze Arkeologik Materiallar. *Türkmenistan Yadigarlikleri*. 2 (16).
- Atagarriev, E. vd. (1974). *Türkmenistanın arhitektura yadigarlukları - Pamyatniki arhitekturi Türkmenistana*. Leningrad.
- Belâzürî (1987). *Fütühü'l – Büldan*. Çev. M. Fayda. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- Can, Y. İmaz (2002). •Anadolu Öncesi Türk Kenti. *Türkler*. C. 3. Ankara: Yeni Türkiye Yay.
- Cezar, Mustafa (1977). *Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık*. İstanbul: Türkiye Bankası Yay.
- Hudûdü'l -'alam the regions of the world (1937). İng. çev. V. Minorsky. London: Luzac.
- İbn Havkal (ty). *Sûrat el Arz*. Beyrut: Dâr Mektebet el Hayât ne ri.
- Makdisî (1877). *Ahsenü't-Tekasim fi ma'rifeti'l-ekâlim*. Yay. Haz. M.J. De Goeje. Leiden: Brill.
- Marquart J. (1901). *Eranşahr*. Berlin.
- Mehmed Emin Efendi (1986). *İstanbul'dan Orta Asya'ya Seyahat*. Haz. R. Akdemir. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- Mesaliku'l Memâlik* (1927). Yay. Haz. M.J. De Goeje. Leiden: Brill.
- Minorsky, V. (1979). •Mehmed-i Misriyan. *İA*. C.VIII. 159-160.
- Pugaçenkova, G. A. (1958). *Puti Razvitiya Arhitekturi Yujnogo Türkmenistana Pori Rabovladieniya i Feodalizma*. Moskva: zdatelstvo Akademi Navk SSSR.
- Pugaçenkova, G. A. (1967). *İskusstvo Türkmenistana*. Moskva: zdatelstvo Iskosstvo.
- Sayan, Yüksel (1999). *Türkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XVI Yüzyıl)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- _____ (2002). •Türkmenistan'ın XI-XIX. Yüzyıl Mimarî Anıtları. *Türkler*. C.6. Ankara: Yeni Türkiye Yay.
- Sümer, Faruk (1994). *Eski Türklerde Şehircilik*. Ankara: TTK Yay.
- Togan, Z. V. (1981). *Umumi Türk Tarihine Giriş*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Yâkût el Hamavî (1979...86). *Mu'cemû'l-Büldan*. Beyrut: Dar-sader.

Resimler ²

Dehistan, sur dışında Rabad'ın bugünkü yeri

Dehistan surlarının kalıntıları

Sur dışındaki Dehistan Kervansarayı'nın kalıntıları

Sur içindeki yapı kalıntıları: önde 1102 tarihli Selçuklu minaresi, geride Cuma Camii

Harzemşahlar döneminde yaptırılan (1200-1220) Dehistan Cuma Camii'nin kalıntıları

Dehistan Mezarlığı'ndaki türbelerin genel görünüşü

Türbelerin başka bir görünüşü

Dehistan Mezarlığı'nda bulunan Mezar-Şir Kebir yapısı ((XI. yüzyıl))

Dehistan: An Ancient Turkish City as Recorded in Mehmed Emin Efendi's Travel Book

Fikret Türkmen *

Abstract: Although they may sometimes include subjective views of their authors, travel books are often very valuable sources since they are written upon observation and reflect the social, cultural and economic conditions of their era. It is owing to travelers' writings that information can be obtained on the traditions and customs of societies where written culture is not well-established. In this sense, Mehmed Emin Efendi's work, •Asya-y Vusta•ya SeyahatŽ, is a very important travel book providing information on the condition of the Turkish tribes living in Central Asia during that period. This article focuses on the data found in Mehmed Emin Efendi's work to make judgments and analyses concerning Dehistan, a historical Turkish city, and Turkmen folklore.

Key Words: Travel books, Mehmed Emin Efendi, Asya-y Vusta•ya Seyahat, Dehistan, Turkmenistan

* Ege University, Institute of Turkic World Studies / ZM R
fikret.turkmen@ege.edu.tr

**Древнетюркский город Дехистан
в записках путешественника Мехмета Эмина Эфенди**